

Gikk imot folkeavstemning

Tekst: Marte Winsvold. Intervju foretatt 16. oktober 2019.

Innbyggerne i Nedre Eiker stemte nei til kommunesammenslåing, men kommunestyret besluttet likevel at kommunen skulle bli en del av nye Drammen fra 1. januar 2020. I dette intervjuet forklarer tidligere ordfører Bent Inge Bye hvorfor.



FOLKEAVSTEMNING: «Er et så komplisert spørsmål som kommunesammenslåing egnet for en folkeavstemning? Jeg er veldig usikker», sier tidligere ordfører i Nedre Eiker, Bent Inge Bye. (Foto: Torbjørn Tandberg. Bildet er gjengitt med tillatelse og omfattes ikke av bokens lisens.)

Da Nedre Eiker skulle utrede muligheten for kommunesammenslåing, gjennomførte kommunen en innbyggerundersøkelse som viste at 54 prosent av innbyggerne var for sammenslåing. Siden flertallet for sammenslåing var så knapt, bestemte kommunestyret at de skulle legge spørsmålet ut til folkeavstemning for å få et bedre grunnlag å fatte beslutning på. «Resultatet av folkeavstemningen ble at 55 prosent sa nei, og 44 prosent sa

ja, så det var ganske 'close', forteller Bye, «men valgdeltakelsen var veldig lav, på bare 30 prosent. Da kan man spørre seg, og det var det mange som gjorde: 'Er dette egentlig et uttrykk for innbyggernes vilje?'».

Folkevilje eller valgløfter

Nedre Eiker har i mange år slitt med dårlig økonomi og sto på ROBEK-listen, og slik ordføreren oppfattet situasjonen, kom politikerne i Nedre Eiker i et dilemma. De valgte å si ja til sammenslåing for at de skulle klare å innfri valgløftene de hadde gitt innbyggerne:

«I Nedre Eiker, som i alle andre kommuner, legger de politiske partiene frem valgprogram når de går til valg, og det er jo førende for hvilke løfter du må prøve å innfri overfor innbyggerne», sier Bye. «For vårt vedkommende så var et av de viktigste momentene nytt sykehjem. Det har stått på agendaen for de politiske partiene gjennom flere valg, men vi har ikke klart å realisere det fordi vi har hatt så anstrengt økonomi.»

Da folkeavstemningen ga et nei-flertall, ba kommunestyret rådmannen om å se på hvordan Nedre Eiker kunne klare å finansiere de nødvendige investeringene, blant annet nytt sykehjem, dersom de ble stående alene. Nedre Eiker hadde ikke egenkapital å skyte inn i investeringer. Alle tunge investeringer måtte lånefinansieres 100 prosent, og fordi kommunen sto i ROBEK-registeret på den tiden, hadde den ikke anledning til å ta opp lån. Stortinget endret dessuten kriteriene for beregning av rammetilskuddet til kommunene. Da statsbudsjettet for 2016 ble lagt frem, viste det seg at endringene slo negativt ut for Nedre Eiker. Den beregnede veksten i frie inntekter dekket ikke opp for den beregnede lønns- og prisutviklingen. «Rådmannens svar var at eneste mulighet for å gi velgerne det vi hadde lovet, var å innføre eiendomsskatt og å skyte ut tunge investeringer, blant annet nytt sykehjem. Dette sa de politiske partiene nei til. Så hva skulle vi gjøre da?» spør Bye.

Han beskriver det som en umulig situasjon. «Vi sto med valget mellom å gå inn i en ny kommune, mot innbyggernes vilje – slik den ble uttrykt i folkeavstemningen – og ikke å ta på oss de forpliktelsene som vi hadde lovet innbyggerne, og som det var stort behov for.»

I denne situasjonen var det nødvendig å ta politisk lederskap, mener Bye. «Du må på ett eller annet tidspunkt ta ansvar. Du kan ikke skyve problemet foran deg – ikke når du sitter og skal styre en kommune, for problemene bare hopper seg opp, og den bølgen du har skjøvet foran deg, den får du over deg, for problemene forsvinner ikke. Sykehjem var et påtrengende behov, men den eneste måten å realisere det på var ved å slå seg sammen eller å innføre eiendomsskatt. Du kan ikke si til folk som ikke får sykehjemsplass, at dessverre, du får ikke sykehjemsplass, men du bor fortsatt i din egen kommune. Det hjelper ikke om du er aldri så glad i kommunen dersom du ikke kan gi den velferden til innbyggerne som de trenger.»

Folkeavstemning egnet?

Bye synes likevel at det å gå imot resultatet av folkeavstemningen var et vanskelig valg å ta. Han var også selv i utgangspunktet imot sammenslåing.

«I Nedre Eiker, som i de fleste andre kommuner, er det stor grad av patriotisme. Folk er jo glad i kommunen sin. Den patriotismen og den kjærligheten folk har til kommunen, stilt opp mot de økonomiske realitetene, det er det som er vanskelig. Men når den økonomiske realiteten var at vi ikke klarte å innfri de valgløftene vi hadde gitt, så sier noen at du må vise politisk lederskap. Andre sier at du er en sviker», forteller han.

I Nedre Eiker har de i ettertid diskutert hvorvidt folkeavstemning er en god måte å høre folket på. «Dette handler jo om følelser opp mot økonomi», sier Bye, «og folk setter seg jo ikke ned og ser på det økonomiske grunnlaget og hvordan vi skal finansiere velferden vår. Spørsmålet er så omfattende og har så store konsekvenser på mange forskjellige områder. Er et så komplisert spørsmål som kommunesammenslåing egnet for en folkeavstemning? Jeg er veldig usikker. Og det gjelder ikke bare kommunesammenslåing. Du gir jo politikere et mandat gjennom valg – og så får du da stole på at de gjør det som velgerne har stemt dem fram for. De fleste velgere leser valgprogrammene og har tillit til enkeltpersoner, men skal du gå bort fra det og si at man skal ha avstemninger for å se hva velgere mener om enkeltsaker? Jeg er i tvil om det er riktig», sier han.

Den tidligere ordføreren tror det er blitt vanskeligere å være politiker fordi sosiale medier bygger opinion rundt enkeltsaker:

«Det øves veldig stort press på politikere i perioden. Så det å få manøvrert i det politiske landskapet, det er blitt mye vanskeligere. Nå opplever du at det bygges opp pressgrupper, og jeg må si at det har ikke bare vært hyggelig å være politiker etter at vi fattet vedtak om sammenslåing. Du blir stemplet, og det går i retning av trakassering. Man blir kalt for sviker og judas når man er ute og handler», forteller han og fortsetter: «Det er klart at man skjønner at folk mobiliserer mot sammenslåing, fordi det ligger så mye følelser i dette – hvilken kommune man hører til i. Og uansett hvordan vi hadde gått frem, folkeavstemning eller ikke, så ville det blitt bråk. Men jeg tror nok at mange politikere føler presset, og noen sier at dette orker de ikke mer.»

Engasjere folk på nye måter

Bye har vært involvert i nye Drammen som leder av fellesnemnda, og der har de jobbet med å få til møtefora og møteplasser ute i den nye storkommunen. Nye Drammen er delt inn i ti deler, og i hver av delene skal det være et nærmiljøutvalg der det skal sitte fire politikere, fire representanter fra valgte organisasjoner i området og fire innbyggere som velges på allmøte. Nærmiljøutvalgene skal gi tilbakemeldinger og være lytteposter ute i nærmiljøet. De fire politikerne skal være representanter for de ulike hovedutvalgene, og tanken er at de dermed vil kunne svare på spørsmål og formidle politikk om hvert sitt felt, og at de vil kunne bringe innspill fra nærområdene tilbake til kommunestyret.

Bye mener politikerne må ta inn over seg at partienes rolle er endret, og at mindre engasjement kanaliseres gjennom de politiske partiene. Han sier det slik:

«I Arbeiderpartiet, som jeg representerer ... dersom det var holdninger ute i bygda, så kom de til uttrykk i representantskapet. I mine yngre dager var det stort fremmøte og engasjement på partimøtene. Vi hadde aktive arbeiderlag i flere deler av kommunen. Jeg tror vi bare må innse at partienes rolle ikke er hva den var. I dag har vi ett lag i Nedre Eiker, og det

er ikke bare oss, oppslutningen er mye svakere om de politiske partiene generelt. Partiene har ikke den vitaliteten de en gang hadde, og rekrutteringsbasen er annerledes og mye vanskeligere enn tidligere. Så man må tenke helt annerledes. Det er en utfordring for lokaldemokratiet.